

УДК 7.036(477):130.2

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2024-5-20>

Анатолій МІСЮК

аспірант, Харківська державна академія дизайну і мистецтв, вул. Мистецтв, 8, м. Харків, Україна, 61000

ORCID: 0009-0000-9833-1999

Тетяна ПАВЛОВА

доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри візуальних практик, Харківська державна академія дизайну і мистецтв, вул. Мистецтв, 8, м. Харків, 61000, Україна

ORCID: 0000-0002-2186-2932

Бібліографічний опис статті: Місюк, А., Павлова, Т. (2024). Український абстракціонізм як відображення постмодерного світогляду. *Fine Art and Culture Studies*, 5, 153–161, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-5-20>

УКРАЇНСЬКИЙ АБСТРАКЦІОНІЗМ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ПОСТМОДЕРНОГО СВІТОГЛЯДУ

У статті доведено, – абстракціонізм в Україні передував його формальному визнанню як течії сучасного мистецтва у ХХ столітті, що має глибоке коріння у багатій мистецькій спадщині країни. Метою статті є дослідити особливості українського абстракціонізму в контексті постмодерного світогляду, а також з'ясувати поняття «естетика постмодернізму», «культурна трансформація», «художня експресія». Стаття також ґрунтована на детальне вивчення філософських концептів українського абстракціонізму, розкриття особливостей явища символізму в живописі постмодернізму. Завданням дослідження було проаналізувати основні символи, які використовують українські художники. У процесі аналізу розкрито феномен українського постмодерного мистецтва, з'ясовано його особливості та тенденції, а також проаналізовано його історичну спадкоємність. Доведено, що абстрактне мистецтво втілює ключові постмодерні принципи сумніву, багатозначності та широкої інтерпретації понять. Крім того, досліджено естетику постмодернізму та описано її основні ознаки у творах українських художників. Проаналізовано особливості «абстрактного експресіонізму» в контексті його залучання в художню практику українських митців постмодерної доби. З'ясовано, що художня експресія активно використовує форму та колір для передачі інтенсивності почуттів. У статті доведено, що український абстракціонізм характеризується п'ятьма філософськими концептами: багатозначністю, національною ідентичністю, емоційністю, символізмом та еkleктичністю. Окрім того, розкрито явище символізму в українському абстрактному мистецтві постмодерністського періоду. Розкрито, що він відображає складні історичні та культурні наративи нації. Під час дослідження особливу увагу приділено аналізу символізму в українському абстракціонізмі, розкрито його особливості та роль в живописі. Здійснено детальний аналіз символів, які найчастіше вживаються українськими митцями, та інтерпретовано їх значення в контексті постмодерного світогляду.

Ключові слова: естетика постмодернізму, український абстракціонізм, культурна трансформація, символізм у мистецтві, художня експресія, філософські концепти.

Anatolii MISIUK

Postgraduate, Kharkiv State Academy of Design and Arts, 8 Mystetstv Str., Kharkiv, Ukraine, 61002

ORCID: 0009-0000-9833-1999

Tetiana PAVLOVA

Doctor of Art Sciences, Professor, Head of Visual Practices Department, Kharkiv State Academy of Design and Arts, 8 Mystetstv St, Kharkiv, Ukraine, 61002

ORCID: 0000-0002-2186-2932

To cite this article: Misiuk, A., Pavlova, T. (2024). Ukrainskyi abstraktsionizm yak vidobrazhennia postmodernoho svitohliadu [Ukrainian abstractionism as reflection of postmodernism views]. *Fine Art and Culture Studies*, 5, 153–161, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-5-20>

UKRAINIAN ABSTRACTIONISM AS REFLECTION OF POSTMODERNISM VIEWS

This article demonstrates that abstractionism in Ukraine preceded its formal recognition as a modern art movement in the 20th century, having deep roots in the country's rich artistic heritage. The article aims to explore the characteristics of Ukrainian abstractionism within the context of the postmodern worldview, as well as to examine the concepts of "postmodern aesthetics," "cultural transformation," and "artistic expression." The article also focuses on a detailed study of the philosophical concepts of Ukrainian abstractionism and reveals the unique features of symbolism in postmodern painting. The research objective was to analyze the main symbols used by Ukrainian artists. Through analysis, the phenomenon of Ukrainian postmodern art is uncovered, revealing its unique characteristics, trends, and historical continuity. It is shown that abstract art embodies fundamental postmodern principles such as doubt, ambiguity, and broad interpretative potential.

Additionally, the aesthetics of postmodernism are investigated, with its primary features described in Ukrainian artists' works. The characteristics of "abstract expressionism" are analyzed in the context of its incorporation into the artistic practices of Ukrainian postmodern artists, showing how artistic expression actively uses form and colour to convey the intensity of emotions. The article demonstrates that Ukrainian abstractionism is characterized by five philosophical concepts: ambiguity, national identity, emotionality, symbolism, and eclecticism. Furthermore, the phenomenon of symbolism in Ukrainian abstract postmodern art is revealed, reflecting the nation's complex historical and cultural narratives. Special attention is given to analyzing symbolism within Ukrainian abstractionism, unveiling its unique characteristics and role in painting. A detailed analysis of symbols frequently used by Ukrainian artists is conducted, interpreting their meaning in the context of the postmodern worldview.

Key words: *postmodern aesthetics, Ukrainian abstractionism, cultural transformation, symbolism in art, artistic expression, philosophical concepts.*

Постановка проблеми. Абстракціонізм в образотворчому мистецтві належить до стилю, в якому художники відходять від реалістичного представлення об'єктів і зосереджуються на кольорах, формах і лініях, щоби передати їх значення (Hayn-Leichsenring, Kenett, Schulz, & Chatterjee, 2020). На відміну від фігуративного мистецтва, яке зображує впізнавані предмети, абстрактне візуальне мистецтво підкреслює внутрішні якості свого середовища, аби викликати емоції чи ідеї (Cox & van Klaveren, 2024). Це спонукає глядача суб'єктивно інтерпретувати твір, часто залучаючи його уяву та емоції. Цей підхід дозволяє митцям досліджувати суть своїх об'єктів, розбиваючи форми на основні елементи або репрезентуючи ідеї, не пов'язані з фізичною реальністю. Абстракція в образотворчому мистецтві як форма художньої творчості виникла з часу появи первісних графічних елементів, орнаменту та символічного строю (Дубрівна, 2022). Власне абстрактний живопис сягає корінням у періоди палеоліту та неоліту, задовго до виникнення поняття «абстрактне мистецтво». Ранні люди використовували геометричні фігури, символи та нерепрезентативні візерунки у своїх наскальних малюнках і різьбленні. Вважається, що ці стародавні витвори мистецтва, зокрема спіралі, лінії та крапки, мали ритуальне чи символічне значення, а не були лише декоративними елементами. У часи неоліту абстрактні мотиви

також широко використовувалися в кераміці, текстилі та наскельних малюнках, відображаючи спроби ранніх суспільств виражати ідеї, вірування та емоції.

У часи неоліту та раннього енеоліту в Україні трипільська культура демонструє багате використання абстрактних елементів. Складні геометричні візерунки, спіралі та символічні мотиви, знайдені на трипільській кераміці, схожі на абстрактні візерунки на кераміці в інших стародавніх культурах, таких як неолітичне мистецтво Месопотамії та Середземномор'я. Ці візерунки, які засвідчують духовні чи космологічні ідеї, демонструють, що раннє українське суспільство було частиною глобальної тенденції, де абстракція використовувалася для передання глибших смислів за межі простого представлення. Існування таких абстрактних символів в українському мистецтві підкреслює його роль у спільному людському досвіді використання візуальних форм для дослідження та вираження складних ідей, пов'язуючи це з глобальною спадщиною раннього мистецького вираження.

Абстракціонізм в Україні передував його формальному визнанню як течії сучасного мистецтва у ХХ столітті, що має глибоке коріння у багатій мистецькій спадщині країни (Самар, 2020). Традиційне українське народне мистецтво, як-от петриківський чи самчиків-

ський розпис, має абстрактні рослинні візерунки, зображені за допомогою контрастних кольорів. Ця історична спадкоємність абстрактного живопису демонструє, що абстракціонізм існував в Україні понад століття, розвиваючись через народні традиції, доісторичне мистецтво, вплинувши невдовзі на сучасних художників. Підвалини абстракціонізму на початку ХХ століття будували Василь Кандинський, Казимир Малевич, Соня Делоне, Олександр Богомазов, тож можемо стверджувати, що вихідці і вихованці України ведуть перед з-поміж основоположників цього напрямку. Як зазначає Тетяна Павлова, відкриття Малевича лягли на плідний ґрунт давніх традицій української живописної культури (Павлова, 2023). В умовах євроінтеграції осягнення українського культурного внеску, розуміння ролі національної культурної ідентичності українців в естетосфері глобалізаційних процесів набуває особливої вагомості (Дубрівна, 2022). Водночас вивчення постмодерного мистецтва є особливо важливим в Україні, оскільки країна прагне переосмислити та зміцнити свою національну ідентичність у час глибокої культурної, політичної та соціальної трансформації. Постмодернізм, з його акцентом на сумніві в усталених наративах, охопленні різноманітності поглядів та поєднанні традицій з інноваціями, запропонував критичну основу для дослідження складного історичного досвіду України – від радянського минулого до сучасної боротьби за незалежність та самовизначення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Огляд спеціальної літератури та наукових джерел засвідчує, що абстракціонізм у живописі є темою багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників. Так, Р. Кокс та Л. Ван Клаверен (2024) детально проаналізували абстрактне мистецтво в контексті світової культури, описали його типові характеристики та тренди (Cox & van Klaveren, 2024). Г. Хайн-Лейхсенрінг, Й. Кенетт, К. Шульц та ін. (Haun-Leichsenring, Kenett, Schulz, & Chatterjee, 2020) презентували особливості абстрактного живопису та описали образи, які використовують художники-абстракціоністи. Українські дослідники К. Касьяненко, Л. Янковська, С. Сапко (Касьяненко, Янковська, & Сапко, 2021) розкрили особливості українського живопису у постмо-

дерністському вимірі. Водночас Н. Лазарович вивчала особливості постмодерністських тенденцій у контексті української культури (Лазарович, 2021). А. Дубрівна свої наукові розвідки присвятила абстракції як феномену образотворчого мистецтва в Україні (Дубрівна, 2022).

Н. Братюк дослідила творчість українських художників 1950-х рр. минулого століття, а О. Карпенко, Л. Мартиненко та О. Гончарова проаналізували основні тенденції сучасного українського живопису (Братюк, 2020; Карпенко, 2022; Мартиненко & Гончарова, 2019). Разом із тим творчість окремих художників – представників українського абстракціонізму була темою досліджень О. Самар [4], Н. Кондрашової [11] та Н. Кузьмінець (Самар, 2020; Кондрашова, 2021; Кузьмінець & Стадник, 2020).

Варто зазначити, що метою цих наукових праць є аналіз загальних аспектів абстракціонізму в українському живописі, його характеристик і тенденцій. Водночас деякі дослідження акцентують увагу на творчості окремих художників, аналізуючи символи, образи, кольори та фактуру. Проте представлені роботи детально не розкривають український абстракціонізм як відображення постмодерного світогляду. Це свідчить про актуальність цього дослідження та невичерпність зазначеної теми.

Мета статті – аналіз особливостей українського абстракціонізму в контексті постмодерного світогляду.

Завдання статті:

- з'ясувати поняття «естетика постмодернізму», «культурна трансформація», «художня експресія»;
- описати філософські концепти українського абстракціонізму;
- розкрити особливості символізму в живописі постмодернізму та дослідити основні символи, які використовують українські художники.

Виклад основного матеріалу. Українське мистецтво періоду постмодернізму характеризується відходом від традиційних форм, поєднанням високої та низької культури та дослідженням національної ідентичності крізь призму актуальних суспільних потреб (Касьяненко, Янковська, & Сапко, 2021). Художники цієї епохи відійшли від суворих рамок реалізму та радянських мистецьких

парадигм, сприйняли еkleктизм, іронію, деконструкцію історичних наративів (Лазарович, 2021). Однією з ключових характеристик українського постмодерного мистецтва є використання різноманітних арт медіа, зокрема живопису, перформансу, інсталяції та цифрового мистецтва, щоби кинути виклик традиційному сприйняттю (Самар, 2020). Такі представники українського постмодернізму, як Олег Тістол, Олександр Ройтбурд та Арсен Савадов, використовували абстрактні форми, символічні посилання та поєднання історичних і сучасних образів для критики як українських, так і глобальних соціально-політичних реалій. Це злиття минулого й сьогодення, а також питання про колективну пам'ять та ідентичність стали центральними темами українського постмодернізму. Ще однією важливою тенденцією в українському постмодерністському мистецтві є орієнтація на переосмислення національних символів (Карпенко, 2022). У період пострадянської незалежності України митці переосмислювали традиційні українські мотиви, народне мистецтво та історичні постаті, переглядаючи їх через призму постмодерну (Кондрашова, 2021). Цей процес передбачав виклик наративам, нав'язаним радянською владою, водночас піддаючи сумніву міфи про національну ідентичність. Використання гумору, сатири та парадоксу стало потужним інструментом для митців задля подолання напруги між глобальними впливами та місцевою культурою (Кропивко, 2020). Тому очевидно, що український постмодернізм став не лише відображенням політичної трансформації країни, а й простором для мистецького експерименту, який охоплював множинність, неоднозначність та складність у визначенні сучасної української ідентичності.

Абстрактне мистецтво втілює ключові постмодерні принципи сумніву, багатозначності та широкої інтерпретації понять (Дубрівна, 2022). Естетика постмодернізму демонтує жорсткі структури модернізму та сприяє переходу до більш плавного та децентралізованого розуміння мистецтва (Карпенко, 2022). Це фактично означає, що постмодерністська естетика заперечує ідею про наявність єдиної, універсальної істини або канонів, а замість цього пропонує множинність інтерпретацій. Абстрактне мистецтво з його відмовою від образного зображення та зосередженістю на формі, кольорі

та композиції природно вписується у цю структуру. Тому глядачі спілкуються з мистецтвом на особистому, емоційному чи концептуальному рівні, а не покладаються на чіткі образи чи впізнавані теми. Художники постмодерну використовували абстракцію як інструмент для дослідження неоднозначності, фрагментації та розмитих меж між реальністю та інтерпретацією, що відображає постмодерністський акцент на суб'єктивному досвіді (Самар, 2020). Окрім цього, естетика постмодернізму охоплювала різні художні стилі, часто змішуючи їх несподіваним чином (Мартиненко & Гончарова, 2019). У цьому середовищі абстрактне мистецтво стало одним із багатьох шляхів, за допомогою яких художники могли виражати складні ідеї про суспільство, ідентичність та культуру. Постмодерна абстракція часто набувала нових форм, поєднуючи елементи поп-культури, технологій та історичних посилань, створюючи діалог між минулим і сьогоденням. З огляду на проаналізоване можна зауважити, що процес змін і адаптацій у художній практиці та сприйнятті мистецтва, який відбувається під впливом соціокультурних, політичних і технологічних факторів, обумовлює культурну трансформацію. Зі свого боку аналіз наукової літератури дав нам змогу з'ясувати, що така трансформація характеризується відмовою від традиційних форм, взаємодією з іншими культурами та появою нових форм вираження на основі етнічних, культурних і релігійних традицій інших народів, відображенням соціальних і політичних контекстів, а також створенням нових форматів, зокрема інтерактивних та мультимедійних, які розмивають межі між живописом та іншими видами мистецтва (Soreanu, 2021).

Варто додати, що поняття «абстрактний експресіонізм» дотичне до теми дослідження і потребує детального аналізу. Так, ця течія, що виникла в середині ХХ століття, характеризується спонтанним, емоційним малюнком, сміливим використанням кольорів і наголосом на передачі емоцій, а не на зображенні (Братюк, 2020). Художники цього руху прагнули виразити глибокі емоційні та психологічні стани, часто зосереджуючись безпосередньо на акті малювання як невід'ємній частині художнього процесу. Художня експресія перетворює полотно на простір для особистої розповіді художника, де форма та колір використовую-

ються для передачі інтенсивності почуттів. Ця течія часто відкидає чіткі наративні чи фігуративні елементи, натомість віддаючи перевагу відкритій інтерпретації, що дає змогу глядачам відчувати роботу на внутрішньому, особистому рівні. В Україні абстрактний експресіонізм став особливо поширеним у пострадянський період, коли митці по-новому почали досліджувати особисту свободу та національну ідентичність. Українські митці, такі як Тіберій Сільваші та Анатолій Криволап, використовували абстрактні техніки, щоби виразити емоційне занепокоєння, властиве для перехідної доби. Для них художня експресія була не лише засобом дослідження внутрішніх почуттів, а й способом представлення суспільно-політичних змін, що відбуваються в Україні. Важливо, що в українському абстрактному експресіонізмі часто використовуються елементи культурної спадщини країни, традиційні народні мотиви та кольори, але подаються вони в абстрагованих і осучаснених формах (Карпенко, 2022). Таке поєднання глибокої емоційності та національного контексту робить український абстрактний експресіонізм особливим у світовому абстрактному мистецтві.

Зупинимось на аналізі філософських концептів українського абстракціонізму (рисунок). Так, на основі аналізу наукової літератури (Дубрівна, 2022; Самар, 2020; Касьяненко, Янковська, & Сапко, 2021) було доведено, що український абстрактний живопис періоду постмодерну втілює кілька філософських концептів, які власне формують художню творчість українських митців-абстракціоністів, і слугує ефективним засобом залучення до ширших екзистенціальних, культурних і політичних аспектів життя суспільства. По-перше, філософські концепти включають багатозначність, що означає непостійність значень, та вико-

ристання різноманітних інтерпретацій одного і того ж образу. Крім того, українське абстрактне мистецтво відмовляється від абсолютної істини, віддзеркалюючи постмодерністський скептицизм і протиріччя. По-друге, у багатьох роботах можна помітити заглибленість у складність української ідентичності, орієнтуючись на непросту взаємодію між традицією та сучасністю, національними та глобальними впливами, а також особистими та колективними наративами. По-третє, український абстракціонізм часто зосереджується на емоційному змісті зображення, використовуючи сміливі кольори, динамічні форми та фактурні поверхні, щоби передати почуття, пов'язані зі свободою, конфліктом і соціальними змінами. По-четверте, абстрактне мистецтво цього періоду часто містить символічні форми, взяті з українського фольклору, міфології та релігійних традицій, хоча й переосмислені нефігуративним способом для дослідження глибших філософських і культурних тем. По-п'яте, еkleктизм є важливим філософським концептом, оскільки українські постмодерні митці-абстракціоністи змішували різні стилі, поєднуючи елементи традиційного народного мистецтва, радянського модернізму та сучасних світових тенденцій для створення нових гібридних форм вираження.

Символізм в українському абстрактному мистецтві постмодерністського періоду є багатим і різноманітним, відображаючи складні історичні та культурні наративи нації. Митці цієї епохи часто використовують символи, щоби висловити особистий досвід і соціальні коментарі, орієнтуючись на ширші теми ідентичності, пам'яті та існування. На відміну від попередніх мистецьких течій, які часто дотримувалися певних форм і стилів, постмодерне абстрактне мистецтво в Україні охоплювало плюралізм значень, сприяючи

Рис. 1. Філософські концепти українського абстракціонізму

Джерело: розроблено авторами

виникненню набору різноманітних символів. Кожен художник при цьому розробляє унікальну візуальну мову, яка поєднує абстрактні форми з символічними елементами. Ця адаптивність надала митцям свободу висловлювати свої думки щодо соціальних проблем, історичної травми та пошуку самоідентичності. Символізм відіграє вирішальну роль у репрезентації складних тем і емоцій, які перегукуються з універсальним людським досвідом. Художники-абстракціоністи використовували різноманітні символи для дослідження культурної спадщини, історичного контексту та особистого самоаналізу. У воєнний час важливого значення набуває плакатність та монументальність українського живопису. Митці зображають героїв минулого в українській історії, оспівують образи мужнього та жертвовного солдата, а також стражденної та незламної жінки. У сучасних творах живопису українські символи – прапор, герб, український орнамент – також набувають нового звучання, висвітлюючи боротьбу за незалежність, національну самобутність та єдність (Карпенко, 2022).

Розглянемо символи окремих українських художників. Так, твори Івана Марчука відомі переплетенням природних мотивів і особистої символіки в абстрактні композиції (Кузьмінець & Стадник, 2020). У його роботах часто присутні такі елементи, як квіти, дерева та людські фігури, які використовуються як метафори життя, зростання та людського існування. Для І. Марчука дерево символізує стійкість і коріння, відображаючи важливість спадщини та спадкоємності в суспільстві. Використання митцем кольорів і текстур посилює емоційність його творів, створюючи яскраву атмосферу. Таке поєднання природного символізму з абстрактними формами дозволяє Іванові Марчуку презентувати теми індивідуальності та колективної ідентичності. Для Олександра Ройтбурда натомість характерний більш критичний і соціально заангажований підхід у використанні символіки (Касьяненко, Янковська, & Сапко, 2021). Його роботи часто містять фрагментовані фігури та спотворені форми, які можна розглядати як відображення дислокації та фрагментації, які переживає сучасне суспільство. Використання О. Ройтбурдом таких символів, як око чи голова, слугує для дослідження тем

самосвідомості та кризи ідентичності. За допомогою яскравих кольорів і динамічних композицій він залучає глядача до діалогу про складність людського досвіду, особливо в контексті пострадянської України. А Тіберій Сільваші поєднує абстракцію з символізмом через дослідження людських емоцій і екзистенціальних тем (Кабачій, 2024). Використання ним геометричних форм і яскравих кольорів створює відчуття руху та динамізму, а також містить в собі символи природи, такі як сонце та земля, для представлення циклів життя та трансформації. Роботи Тіберія Сільваші часто відображають подвійність людського досвіду – радість і горе, надію і відчай, – підкреслюючи взаємозв'язок цих емоцій. Таблиця містить аналіз символів в українському абстрактному живописі (табл. 1).

Отже, український абстрактний живопис постмодерністського періоду є потужним вираженням культурної стійкості, ідентичності та пошуку сенсу у світі, що швидко розвивається під впливом умов глобалізації, диджиталізації та євроінтеграції. Такі митці, як Іван Марчук, Олександр Ройтбурд і Тіберій Сільваш зробили унікальний внесок у цей рух, втілюючи особисті, національні та загальнолюдські символи у свої абстрактні композиції. Їхні твори не лише відображають емоційну та інтелектуальну складність постмодерного суспільства, а й свідчать про багату культурну спадщину України. Символічні та абстрактні зображення мотивують глядачів залучитися до тем історії, ідентичності та людського існування, позиціонуючи українське абстрактне мистецтво як важливий голос у національному та глобальному художньому дискурсі.

Висновки. Під час дослідження з'ясовано, що українському постмодерністському мистецтву притаманні відхід від традиційних форм, поєднання високої та низької культури й вираження національної ідентичності. Митці-постмодерністи свідомо відійшли від радянського реалізму та сприйняли еkleктизм, іронію, деконструкцію історичних нарративів. Важливою тенденцією в українському мистецтві епохи постмодернізму є також орієнтація на переосмислення традиційних українських мотивів, історичних постатей і усталених міфів про національну ідентичність. Водночас доведено, що абстракціонізм у живописі втілює

Аналіз символів в українському абстрактному живописі

Символ	Інтерпретація	Художники, які використовували символ
Спіраль	зростання, трансформація, безперервність і цикл життя	Тіберій Сільваші
Колесо	рух, час, еволюція, особистісний розвиток, зміна соціальних умов, циклічність історії	Тіберій Сільваші
Хрест	духовність, спадщина, релігійна та культурна ідентичність	Олег Тістол
Геометричні фігури	порядок над хаосом, напруга чи баланс, стабільність чи зміни	Анатолій Криволап Світлана Щербань
Символи природи (листя, хвилі та ін.)	зв'язок між людиною та природою	Володимир Костюк Сергій Михайлов
Кольорові поля	домінантні емоції чи культурні значення	Олександр Ройтбурд Микола Шаман
Народні мотиви	історична спадщина, культурна ідентичність	Ірина Борисова
Очі	усвідомлення та сприйняття, самоаналіз, інтуїція, спостереження, усвідомлення та пізнання	Олександр Ройтбурд Євген Коваль
Голова	інтелект, свідомість, ідентичність, мислення, розум, особистісні та соціальні конфлікти	Олександр Ройтбурд
Руки	творчість і зв'язок між людьми	Катерина Мірошниченко
Ланцюги	історична боротьба українського народу та його прагнення до свободи	Оксана Була
Пташка	свобода, надія, пошук шляхів до особистої волі та духовного підйому, мир і гармонія	Іван Марчук
Квітка	краса, життя й природна гармонія, глибокі емоції (радість та надія)	Іван Марчук
Сонце	життя, тепло, світло, енергія, захоплення, радість	Іван Марчук Тіберій Сільваші

Джерело: розроблено авторами

ключові постмодерні принципи сумніву, багатозначності та широкої інтерпретації понять. Тому підтверджено, що постмодерністська естетика заперечує ідею про наявність єдиної, універсальної істини або канонів. Художники постмодерної доби використовували абстракцію як інструмент для дослідження неоднозначності, розмитих меж між реальним і вигаданим світом, суб'єктивний досвід.

На основі аналізу наукової літератури з'ясовано, що відмова від традиційних форм, взаємодія з іншими культурами та поява нових форм вираження на основі етнічних, культурних і релігійних традицій інших народів, відображення соціальних та політичних контекстів сприяли культурній трансформації українського постмодерністського мистецтва й призвели до створення нових форматів візуального вираження. Розкривається звертання до стилістики «абстрактного експресіонізму», який характеризується спонтанним, емоційним малюнком, сміливим використанням кольорів і наголосом на передачі емоцій, а не на зображенні. Художники цього руху вира-

жали глибокі емоційні та психологічні стани на полотні.

Доведено, що український абстракціонізм характеризується п'ятьма філософськими концептами: багатозначність, національна ідентичність, емоційність, символізм та еклектичність. Детально проаналізовано явище символізму в українському абстрактному мистецтві постмодерністського періоду та з'ясовано, що він відображає складні історичні та культурні наративи нації. Митці часто використовують символи, щоби висловити особистий досвід і соціальні коментарі, орієнтуючись на ширші теми ідентичності, пам'яті та існування. Особливу увагу надано символам воєнного часу: жертвний солдат, незламна жінка, а також прапор, герб, український орнамент, які використовуються для опису боротьби українського народу за незалежність, національну самобутність та єдність. Символізм в українському абстракціонізмі проаналізований на основі робіт окремих художників, зокрема Івана Марчука, Олександра Ройтбурда та Тіберія Сільваші. Водночас розкриваються символи, які найчастіше вжива-

ються українськими митцями та подається інтерпретація їх значення в живописі.

Надалі варто зосередити увагу на дослідженні впливу світових течій, скажімо європейського та американського абстракціонізму, на

українських художників. Доречно було б також дослідити інноваційні техніки, які використовують українські художники-абстракціоністи, зокрема в комп'ютерному мистецтві та мультимедійних інсталяціях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Hayn-Leichsenring G. U., Kenett Y. N., Schulz K., Chatterjee A. Abstract art paintings, global image properties, and verbal descriptions: An empirical and computational investigation. *Acta Psychologica*. 2020. № 202. Article 102936. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2019.102936>
2. Cox R. F. A., van Klaveren L. M. The Embodied Experience of Abstract Art: An Exploratory Study. *Ecological Psychology*. 2024. № 36 (2). P. 111–122. Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/10407413.2024.2355901>
3. Дубрівна А. П. Абстракція як феномен образотворчого мистецтва в Україні. Київ: Автограф, 2022. 200 с. Режим доступу: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19659>
4. Самар О. Трансгресія суспільства та її відображення у творчості українських художників кінця ХХ – початку ХХІ століття. Український мистецтвознавчий дискурс: колективна монографія. / за заг. ред. В. В. Карпова. Рига : Izdevniecība «Baltija Publishing», 2020. С. 244–260. Режим доступу: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu/nauka/vydannia/Myst_Dyskurs_kolektyvna.pdf
5. Павлова Т. Український «Авангард» в обкладинках Василя Єрмілова. Худпром, 2023. № 1. С.16-26. Режим доступу: <https://visnik.org.ua/pdf/HUDPROM-1-2023-PAVLOVA-16-26.pdf>
6. Касьяненко К. М., Янковська Л. Є., Сапко С. Є. Особливості українського живопису у постмодерністському вимірі. *Art and Design*. 2021. № 3. С. 73–81. Режим доступу: <https://doi.org/10.30857/2617-0272.2021.3.7>
7. Лазарович Н. Особливості постмодерністських тенденцій в контексті сучасної української культури. *Молодий вчений*. 2021. № 1 (89). С. 282–287. Режим доступу: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-1-89-55>
8. Братюк Н. Прояви експресіонізму у творчості львівських митців періоду 1950-х років. Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. Вип 31. Т. 1. С. 102–118. Режим доступу: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/31.213746>
9. Карпенко О. В. Аналіз основних тенденцій сучасного українського живопису воєнного часу та мистецькі паралелі. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2022. № 2. С. 127–134. Режим доступу: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2022.262230>
10. Мартиненко Л. Б., Гончарова О. В. Естетика мистецтва: навчальний посібник. Умань : ВПЦ «Візаві», 2019. 272 с. Режим доступу: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/10452/1/mustectwo.pdf>
11. Кондрашова Н. В. Публічність художника у дискурсі естетичного судження: культурологічний аналіз мистецтва як «дзеркала» у ситуації постмодерну. Сучасне українське мистецтво: концепти, стратегії, візуальні практики. Збірник матеріалів VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (11–12 листопада 2021 року). Черкаси: ФОП Гордієнко, 2021. С. 5–7. Режим доступу: <https://er.chdту.edu.ua/bitstream/ChSTU/3749/1/конференція%202021%20%281%29.pdf>
12. Кузьмінець Н. П., Стадник О. О. Іван Марчук: легендарна постать сучасного українського мистецтва. Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів: матеріали П'ятої Всеукраїнської науково-практичної конференції (3 квітня 2020 року). Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, Центр соціально-політичних досліджень «Politicus», 2020. С. 83–88. Режим доступу: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/7596?locale=uk>
13. Кропивко І. В. Постмодерністська іронія і сміх: специфіка і наукова рецепція. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*. 2020. № 2 (20). С. 20–32. DOI: 10.32342/2523-4463-2020-2-20-2
14. Soreanu C. New media art: aligning artistic creativity and technological media. *Review of Artistic Education*. 2021. № 22. P. 206–221. DOI: 10.2478/rae-2021-0026
15. Кабачій Р. Сучасне мистецтво в Україні: від Центру Сороса до ретроспективи Сільваші. Розвиток сучасного мистецтва в Україні – Sensormedia. Сенсор. 28 вересня 2024. URL: <https://sensormedia.com.ua/art/suchasne-mystecztvo-v-ukrayini-vid-czentru-sorosa-do-retrospektvy-silvashi/> (дата звернення: 01.10.2024).

REFERENCES:

1. Hayn-Leichsenring, G. U., Kenett, Y. N., Schulz, K., & Chatterjee, A. (2020). Abstract art paintings, global image properties, and verbal descriptions: An empirical and computational investigation. *Acta Psychologica*, 202, Article 102936. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2019.102936>
2. Cox, R. F. A., & van Klaveren, L. M. (2024). The Embodied Experience of Abstract Art: An Exploratory Study. *Ecological Psychology*, 36 (2), 111–122. Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/10407413.2024.2355901>

3. Dubravina, A. P. (2022). *Abstraktsiia yak fenomen obrazotvorchoho mystetstva v Ukraini [Abstraction as a phenomenon visual art in Ukraine]*. Kyiv: Avtohrad. Retrieved from: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19659> [in Ukrainian]
4. Samar, O. Transhresia suspilstva ta ii vidobrazhennia u tvorchosti ukrainskykh khudozhnykiv kintsi XX – pochatku XXI stolittia [Transgression of society and its reflexion in the works of Ukrainian painters of the end of XX – beginning XXI century]. In V. V. Karpov (Ed.) *Ukrainskyi mystetstvoznavchyi dyskurs [Ukrainian art studies discourse]: collective monograph* (pp. 244–260). Riga: Izdavnictva «Baltija Publishing». Retrieved from: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu/nauka/vydannia/Myst_Dyskurs_kolektyvna.pdf [in Ukrainian]
5. Pavlova T. Ukrayins'kyi «Avanhard» v obkladynkakh Vasylya Yermilova [Ukrainian “Avangard” in Vasyl Yermilov’s covers]. *Khudprom*, 2023. № 1, pp.16-26. Retrieved from: <https://visnik.org.ua/pdf/HUDDPROM-1-2023-PAVLOVA-16-26.pdf> [in Ukrainian]
6. Kasianenko, K. M., Yankovska, L. Ye., & Sapko, S. Ye. (2021). Osoblyvosti ukrainskoho zhyvopysu u postmodernistskomu vymiri [Peculiarities of Ukrainian art in postmodernism dimension]. *Art and Design*, 3, 73–81. Retrieved from: <https://doi.org/10.30857/2617-0272.2021.3.7> [in Ukrainian]
7. Lazarovych, N. (2021). Osoblyvosti postmodernistskukh tendentsii v konteksti suchasnoi ukrainskoi kultury [Peculiarities of postmodernism tendencies in the context of modern Ukrainian culture]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, 1 (89), 282–287. Retrieved from: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-1-89-55> [in Ukrainian]
8. Bratiuk, N. (2020). Proyavy ekspresionizmu u tvotchosti lvivskykh mystv period 1950-kh rokiv [Manifestation of expressionism in the works of Lviv painters in 1950s]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Actual problems of humanitarian science*, 31 (1), 102–118. Retrieved from: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/31.213746> [in Ukrainian]
9. Karpenko, O. V. (2022). Analiz osnovnykh tendentsii suchasnoho ukrainskoho zhyvopysu voiiennoho chasu ta mystetsi paraleli [Analysis of main tendencies of modern Ukrainian art during war and its art parallels]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury ta mystetstv – National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*, 2, 127–134. Retrieved from: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2022.262230> [in Ukrainian]
10. Martynenko, L. B., & Honcharova, O. V. (2019). *Estetyka mystetstva [Esthetics of art]: textbook*. Uman: VPTs «Vizavi». Retrieved from: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/10452/1/mustectwo.pdf>
11. Kondrashova, N. V. (2021). Publichnist khudozhnyka v dyskursi estetychnoho sudzhennia: kulturolohichniy analiz mystetstva yak «dzerkala» u sytuatsii postmodernu [Publicity of an artist in the discourse of esthetics understanding: cultural analysis of arts as a «mirror» in the situation of postmodernism]. In *Modern Ukrainian art: concepts, strategies, and visual practices: proceedings of the VII All-Ukrainian scientific and practical conference* (pp. 5–7). Cherkasy: FOP Hordiienko. Retrieved from <https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/3749/1/конференція%202021%20%281%29.pdf> [in Ukrainian]
12. Kuzminets, N. P., & Stadnyk, O. O. (2020). Ivan Marchuk: lehendarna postat suchasnoho ukrainskoho mystetstva [Ivan Marchuk: a legendary figure of modern Ukrainian art]. In *Modern Ukrainian state: vektors of development and methods of mobilization of resources: the proceedings of the V All-Ukrainian scientific and practical conference* (pp. 83–88). Odesa: South-Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynskiy. Retrieved from: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/7596?locale=uk> [in Ukrainian]
13. Kropyvko, I. V. (2020). Postmodernistska ironiia i smikh: spetsyfika i naukova retseptsiia [Postmodernism irony and laugh: peculiarities and scientific reception]. *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelia – Bulletin of Alfred Nobel University*, 2 (20), 20–32. DOI: 10.32342/2523-4463-2020-2-20-2 [in Ukrainian]
14. Soreanu, C. (2021). New media art: aligning artistic creativity and technological media. *Review of Artistic Education*, 22, 206–221. DOI: 10.2478/rae-2021-0026
15. Kabachii, R. (2024). Suchasne mystetstvo v Ukraini: vid Tsentru Sorosa do retrospektyvy Silvashi [Modern art in Ukraine: from Soros Center to retrospective of Silvasi]. *Rozvytok suchasnoho mystetstva v Ukraini – Sensormedia. Sensor*. Retrieved from: <https://sensormedia.com.ua/art/suchasne-mystecztvo-v-ukrayini-vid-czentru-sorosa-do-retrospektyvy-silvashi/> [in Ukrainian]